

ส่วนที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรม

บทที่ 1

ความหมายและประเภทของอุตสาหกรรม

1. ความหมายของอุตสาหกรรม

ในชีวิตประจำวัน เราได้เห็นและได้สัมผัสผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นประจำ เช่น เมื่อตื่นนอนในตอนเช้า เราก็ใช้แปรงสีฟันและยาสีฟัน ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้า ต้องใช้ภาชนะต่างๆ ในการปรุงอาหารและใส่อาหารเพื่อรับประทาน ต้องเดินทางด้วยยานพาหนะ หรือเมื่อเราต้องการพักผ่อนหรือต้องการความรื่นเริงใจ เราก็อาจหาได้จากวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลิตภัณฑ์อันเกิดจากอุตสาหกรรมทั้งสิ้น การทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ต่างๆ เหล่านี้แหละ คือ อุตสาหกรรม

คำว่า “อุตสาหกรรม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Industry” ซึ่งมีความหมายกว้างขวางมาก ยกที่จะหาคำจำกัดความที่เหมาะสม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กำหนดความหมายไว้ว่า คำว่า “อุตสาหกรรม” หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ทุนและแรงงานเพื่อผลิตสิ่งของหรือจัดให้มีบริการ

เอนไซโครปีเดีย บริแทนนิกา (Encyclopaedia Britannica) กำหนดความหมายไว้ว่า คำว่า “Industry” หมายถึง The quality of steady application to work, diligence; hence, employment in some particular form of productive work, especially of manufacture; or a particular class of productive work itself, a trade of manufacture.

พระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497 มาตรา 3 กำหนดความหมายไว้ว่า “กิจการอุตสาหกรรม” หมายความว่า การทำผลิตภัณฑ์ทุกชนิดไม่ว่าจะใช้เครื่องจักรหรือแรงคน และให้หมายความรวมถึงอุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมขนส่ง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และกิจการอื่นซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีการะบุให้เป็นกิจกรรมอุตสาหกรรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505 มาตรา 4 บัญญัติความหมายของคำว่า “กิจการอุตสาหกรรม” ไว้ว่าหมายถึงการอุตสาหกรรม การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง การขนส่ง และการจัดให้ความสะดวกหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือในประกาศของคณะกรรมการออกตามความในมาตรา 5

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน พุทธศักราช 2515 กำหนดความหมายไว้ว่า คำว่า “อุตสาหกรรม” หมายความว่า

(ก) การทำเหมืองแร่ เหมืองหิน หรือกิจการอื่นใดที่เกี่ยวกับการขุดค้นแร่ธาตุหรือทรัพยากรธรณีอย่างอื่น

(ข) การทำ ผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อมบำรุง ปรับปรุง แปรสภาพหรือทำลายซึ่งวัตถุ หรือทรัพย์สิน และรวมถึงการต่อเรือ การให้กำเนิด แผลงและจ่ายไฟฟ้าหรือพลังงานอย่างอื่น

(ค) การก่อสร้าง ต่อเติม ติดตั้ง ซ่อม ซ่อมบำรุง ดัดแปลงหรือรื้อถอนอาคาร สนามบิน ทางรถไฟ ทางรถราง ท่าเรือ อุโมงค์ สะพานเทียบเรือ ทางน้ำ ถนน อุโมงค์ สะพาน ท่อระบาย ท่อน้ำ โทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้า ก๊าซหรือประปา หรืองานก่อสร้างอื่นๆ รวมทั้งการเตรียมหรือวางรากฐานของงานก่อสร้างหรือโครงสร้างนั้นๆ

(ง) กิจการอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

ศาสตราจารย์นิคม จันทรวิฑูร อธิบายความหมายไว้ว่า คำว่า “อุตสาหกรรม” หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับกำลังคนหรือเครื่องจักร ทำการเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพของวัตถุดิบหรือวัสดุสำเร็จรูป ให้เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับประชาชนไว้อุปโภคบริโภค รวมตลอดถึงกิจการซึ่งให้บริการความสะดวกสบายแก่ประชาชน¹

จะเห็นได้ว่า คำว่า “อุตสาหกรรม” มีความหมายกว้างมาก กว้างจนรวมถึงการเกษตรด้วย แต่ส่วนมากมักเข้าใจผิดกันว่า เมื่อพูดถึง “อุตสาหกรรม” แล้วก็ไม่ได้หมายความรวมถึงการเกษตรด้วย

อย่างไรก็ตาม คำว่า “อุตสาหกรรม” ก็ได้หมายถึงแต่เฉพาะการผลิตให้เป็นวัตถุดิบของขึ้นมาเท่านั้น การบริการบางอย่างก็เรียกกันว่า “อุตสาหกรรม” เช่น กิจการท่องเที่ยว กิจการโรงแรม เป็นต้น

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของ “อุตสาหกรรม” ได้ว่า หมายถึง การนำเอาวัตถุดิบ (raw material) มาปรุงแต่งแปรสภาพด้วยแรงมนุษย์หรือแรงเครื่องจักรกลเพื่อให้เกิดเป็นเครื่อง

¹ นิคม จันทรวิฑูร, กฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและแรงงาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516) หน้า 4.

อุปโภคบริโภคที่เรียกกันว่า “สินค้า” หรือ “ผลิตภัณฑ์” (Product) และรวมถึงกิจการซึ่งให้บริการความสะดวกสบายแก่ประชาชนด้วย

2. ประเภทของอุตสาหกรรม

การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรม อาจจำแนกได้หลายแบบแล้วแต่จะพิจารณาในแง่ใด เช่น¹

2.1 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามกรรมวิธีของการดำเนินงาน

จำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมสกัดจากธรรมชาติ (Extractive Industry)

ได้แก่ การสกัดแยกหรือนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น การทำเหมืองแร่ซึ่งสกัดออกจากดิน การประมง การป่าไม้ เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing Industry)

ได้แก่ การนำเอาวัตถุดิบจากอุตสาหกรรมสกัดจากธรรมชาติมาผลิตเป็นวัตถุดิบสำเร็จรูปหรือผลิตภัณฑ์ เช่น การผลิตกระดาษ การผลิตผ้า การผลิตเครื่องจักร เป็นต้น

(3) อุตสาหกรรมการขนส่ง (Transporting Industry)

ได้แก่ กิจการที่เป็นอุปกรณ์นำวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค เช่น การเดินเรือ การรถไฟ การเดินอากาศ การประกอบกิจการขนส่งโดยรถยนต์ เป็นต้น

(4) อุตสาหกรรมบริการ (Service Industry)

ได้แก่ กิจการในด้านให้บริการต่างๆ เช่น การประกอบกิจการท่องเที่ยว การประกอบกิจการโรงแรม เป็นต้น

2.2 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามลักษณะการใช้

จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมสินค้าทุน (Producer-goods Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำหรับใช้ในการผลิตของโรงงานอื่นๆ เช่น เครื่องจักร เครื่องมือต่างๆ เป็นต้น

¹ บุญศรี นันทาทวีวัฒน์ และคณะ, “การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทของนักศึกษาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ รุ่นที่ 15 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, น.ป.ป.), หน้า 10-13.

นักศึกษาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ รุ่นที่ 4 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, “รัฐบาลกับการพัฒนาอุตสาหกรรม” (รายงานการศึกษาและค้นคว้า, น.ป.ป.), หน้า 4-6.

นักศึกษาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ รุ่นที่ 8 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, “บทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการพัฒนาเศรษฐกิจ” (รายงานการศึกษาและค้นคว้า, น.ป.ป.), หน้า 3-1 ถึง 3-5.

(2) อุตสาหกรรมบริโภค (Consumer-goods Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำหรับประชาชนใช้บริโภคในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.3 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามสภาพและคุณสมบัติหรือความ
คงทนของผลิตภัณฑ์

จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ถาวร

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทนถาวรหรือมีอายุการใช้งานนาน เช่น การทำเครื่องจักร การทำเครื่องยนต์ เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์กึ่งถาวร

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งานในระยะเวลาสั้น เช่น เสื้อผ้า ดินสอ หลอดไฟฟ้า เป็นต้น

(3) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ใช้สิ้นเปลือง

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เมื่อใช้งานเพียงครั้งเดียวก็แปรสภาพไปหรือไม่อาจนำมาใช้ได้อีก เช่น อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป เป็นต้น

2.4 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามลำดับขั้นตอน

จำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมขั้นต้น (Primary Industry)

ได้แก่ การผลิตวัตถุดิบสำหรับใช้ประกอบการอย่างอื่นต่อไป เช่น กสิกรรม การประมง การทำป่าไม้ การทำเหมืองแร่ เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมขั้นที่สอง (Secondary Industry)

ได้แก่ การนำเอาวัตถุดิบที่ได้จากอุตสาหกรรมขั้นต้นมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น การผลิตกระดาษ การผลิตผ้า การผลิตเครื่องจักร เป็นต้น

(3) อุตสาหกรรมขั้นที่สาม (Tertiary Industry)

ได้แก่ กิจการทางด้านบริการ เช่น การขนส่ง การก่อสร้าง การรับราชการ เป็นต้น

2.5 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามวิธีการผลิต

จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมแยก

ได้แก่ การแยกสิ่งหนึ่งออกจากสิ่งหนึ่ง เช่น การสีข้าว (การแยกข้าวเปลือกออกเป็นข้าวสาร แกลบและรำ) เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมรวบรวม

ได้แก่ การรวมเอาของหลายอย่างเข้าเป็นอย่างหนึ่ง เช่น การเอายาสูบและกระดาษมาผลิตเป็นบุหรี่ยี่ห้อ การเอาแป้ง นม ไข่ และน้ำตาลมาผลิตเป็นขนมปังหวาน เป็นต้น

(3) อุตสาหกรรมเปลี่ยน

ได้แก่ การเปลี่ยนสิ่งหนึ่งไปเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น การเปลี่ยนดินให้เป็นอิฐ การเปลี่ยนลวดเหล็กให้เป็นตะปู เป็นต้น

2.6 การจำแนกประเภทของอุตสาหกรรมตามลักษณะและขนาดของการบริการ
จำแนกออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

(1) อุตสาหกรรมในครอบครัว (House Hold Industry หรือ Cottage Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่กระทำกันภายในครอบครัว เช่น การทอผ้าด้วยกี่กระตุก การสาวไหม การจักสาน การทำมีด เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมหัตถกรรม (Handicraft Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมที่กระทำกันในโรงงาน โดยมีช่างฝีมือเป็นผู้ทำเพียงคนเดียวหรือจ้างลูกมืออีกสองสามคน ไม่มีการแบ่งงานกันทำ งานทุกอย่างอยู่ในความรับผิดชอบของช่างฝีมือเพียงคนเดียว ไม่มีการใช้เครื่องจักรผลิต เช่น ช่างปั้น ช่างเหล็ก ช่างทอง ช่างทำรองเท้า หรือช่างฝีมืออื่นๆ เป็นต้น

(3) อุตสาหกรรมขนาดย่อม (Small-scale Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมโรงงานที่มีการจ้างคนงานเพื่อทำการผลิตมากขึ้น ส่วนมากใช้ช่างฝีมือ แต่ก็มียุ้งบ้างที่ใช้เครื่องจักรแทนแรงคน มีการแบ่งงานกันทำพอสมควร ความรับผิดชอบในการดำเนินงานขึ้นอยู่กับผู้จัดการมากกว่าช่างฝีมือ

(4) อุตสาหกรรมขนาดกลาง (Medium-scale Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมโรงงานที่ใช้เครื่องจักรทำการผลิต มีการแบ่งงานกันทำอย่างมีระเบียบแบบแผน แต่การลงทุนไม่มากนัก เช่น อุตสาหกรรมการประกอบรถยนต์นั่งหรือรถยนต์บรรทุก อุตสาหกรรมการประกอบหรือผลิตเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

(5) อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large-scale Industry)

ได้แก่ อุตสาหกรรมโรงงานที่ต้องลงทุนมาก ต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน คนงานในอุตสาหกรรมประเภทนี้โดยปกติมีมาก และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางอย่างใช้เครื่องจักรอัตโนมัติในการทำงาน ทำให้จำนวนคนงานน้อยลง อุตสาหกรรมประเภทนี้ เช่น อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมต่อเรือ อุตสาหกรรมเคมี เป็นต้น

บทที่ 2

ความสำคัญของอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมทุกประเภทมีความสำคัญต่อประเทศทั้งนั้น ซึ่งเราอาจจำแนกความสำคัญของอุตสาหกรรมได้ดังต่อไปนี้

1. อุตสาหกรรมส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรภายในประเทศให้เป็นประโยชน์

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในประเทศหรือที่เรียกกันว่าทรัพยากรในดิน สินในน้ำนั้น จะมีคุณค่ายิ่งขึ้นเมื่อนำมาใช้หรือนำไปแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับประชาชนบริโภคหรือใช้สอย ในการประกอบอุตสาหกรรม บรรดาทรัพยากรต่างๆ จะถูกป้อนเข้าโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อผลิตเป็นสินค้าออกมาสสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรภายในประเทศมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แทนที่จะถูกทอดทิ้งไว้เฉยๆ เช่น แร่เหล็กที่มีอยู่มากมายในดิน อาจถูกนำมาใช้ในการถลุงเหล็กและทำเป็นเหล็กกล้าเพื่อใช้ในการผลิตเครื่องจักรกล เครื่องยนต์ ใช้ในการก่อสร้างและทำเป็นเครื่องใช้ต่างๆ หรือที่ดินรกร้างว่างเปล่า เมื่อนำฝ้าย ปอ ป่าน หรือพันธุ์ไม้อื่นไปปลูก ก็จะได้ผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรมมาใช้ในการทอผ้าหรือทอกระสอบได้ หรือในการทำเครื่องแก้ว เช่น ขวด กระจกหรือผลิตภัณฑ์แก้วอื่นๆ ซึ่งจะต้องใช้ทรายเป็นวัตถุดิบอย่างหนึ่งก็จะมีกรรมนำทรายซึ่งมีอยู่ตามริมฝั่งทะเลมาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องแก้วเหล่านี้เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมช่วยให้ประชาชนมีงานทำและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

เนื่องจากการประกอบอุตสาหกรรม ต้องใช้แรงงานคนในการผลิตเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการจ้างแรงงานมากขึ้น ทำให้ประชาชนได้ใช้แรงงานของตนเต็มที่ตลอดปี เป็นการช่วยลดปัญหาการว่างงานไปได้ นอกจากนี้รายได้จากการประกอบอุตสาหกรรมมักจะสูงกว่ารายได้จากการประกอบกิจการอื่น ดังนั้น อุตสาหกรรมจึงช่วยให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้ดี หรือที่เรียกว่า อยู่ดีกินดี นั่นเอง

3. อุตสาหกรรมทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้าและมีเสถียรภาพ

ประเทศที่มีกิจการอุตสาหกรรม ย่อมสามารถผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับประชาชนในประเทศได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งสินค้าจากต่างประเทศซึ่งการซื้อสินค้าจากต่างประเทศนั้น นอกจากเราต้องรับภาระในเรื่องราคาและจำนวนสินค้าซึ่งแล้วแต่ประเทศผู้ผลิตจะกำหนดแล้วยังทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศของเราต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศอื่นอีกด้วย

แต่ถ้าประเทศของเรามีกิจการอุตสาหกรรมและสามารถผลิตสินค้าต่างๆ ได้เอง เงินตรา ก็ไม่รั่วไหลออกนอกประเทศ นอกจากนั้น ถ้าผลิตสินค้าได้เป็นจำนวนมากจนเกินความต้องการ ของประชาชนภายในประเทศแล้ว ก็สามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้อีกด้วย ทำให้ ประเทศของเรามีรายได้เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจของประเทศของเราก็จะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

อีกประการหนึ่ง อุตสาหกรรมไม่ต้องพึ่งธรรมชาติตั้งเช่นเกษตรกรรม ประเทศของเรามี การประกอบเกษตรกรรมมาก หากเมื่อใดเกิดวิกฤติการณ์ทางธรรมชาติขึ้นมา ก็จะต้องหยุดการ ผลิตหรือผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งจะทำให้รายได้ของประเทศหรือ ของประชาชนส่วนมากต้องกระทบกระเทือนไปด้วย ในกรณีเช่นนี้ หากประเทศของเรามีกิจการ อุตสาหกรรมมากพอสมควร อุตสาหกรรมก็จะช่วยพยุงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ได้

4. อุตสาหกรรมส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ

ประเทศเอกราชจะมีความมั่นคงและปลอดภัย รักษาอำนาจอธิปไตยของตนไว้ได้ต้องมี กองทัพที่เข้มแข็งไว้เพื่อป้องกันและต่อสู้ศัตรูที่มารุกราน กองทัพที่เข้มแข็งต้องประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญสองประการ คือ กำลังทหารที่มีประสิทธิภาพสูงประการหนึ่ง และอาวุธยุทธภัณฑ์ที่มี คุณภาพดีและปริมาณเพียงพออีกประการหนึ่ง ปัจจัยทั้งสองประการนี้มีความสำคัญทัดเทียมกัน กล่าวคือ กำลังทหารที่เข้มแข็งจะสามารถทำการรบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต้องอาศัยอาวุธ ยุทธภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีและปริมาณเพียงพอต่อการใช้สอย

การมีกิจการอุตสาหกรรม จะช่วยให้มีการผลิตอาวุธยุทธภัณฑ์ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับใช้ในกองทัพได้อย่างเพียงพอ ทั้งในยามสงบและในยามสงคราม

บทที่ 3

สภาพของอุตสาหกรรมในประเทศไทย

1. อุตสาหกรรมในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

อุตสาหกรรมประเภทโรงงาน (Manufacturing Industry) ได้เริ่มขึ้นในประเทศไทยในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2394-4211) ซึ่งในขณะนั้นได้มีผู้นำเครื่องจักรไอน้ำเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรก โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำเท่าที่มีอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ โรงสีข้าว โรงเลื่อยจักร โรงพิมพ์ และโรงงานน้ำตาลทรายที่ทำจากอ้อยแต่ก็มีเพียงไม่กี่โรง ในบริเวณกรุงเทพฯ และนครไชยศรี เท่านั้น¹

นายเอ. ซีซิล คาร์เตอร์ (A. Cecil Carter) ซึ่งรับราชการอยู่ในกรมศึกษาธิการในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เขียนบทความเกี่ยวกับอุตสาหกรรมไทยไว้ในหนังสือ The Kingdom of Siam มีความตอนหนึ่งว่าเมื่อปี พ.ศ. 2445 นั้น ในเขตกรุงเทพฯ มีโรงสีข้าว 36 โรง และโรงเลื่อย 11 โรง นอกนั้นก็เป็นการทำเครื่องปั้นดินเผา การต่อเรือขนาดเล็ก และการหล่อพระพุทธรูป²

2. การเริ่มส่งเสริมอุตสาหกรรมในประเทศไทย

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว รัฐบาลใหม่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็ได้บริหารราชการแผ่นดินโดยยึดหลัก 6 ประการ คือ

- (1) หลักเอกราช
- (2) หลักความสงบภายใน
- (3) หลักเศรษฐกิจ
- (4) หลักสิทธิเสมอภาค
- (5) หลักเสรีภาพ และ
- (6) หลักการศึกษา

¹ กระทรวงอุตสาหกรรม, อนุสรณ์ครบรอบ 25 ปี กระทรวงอุตสาหกรรม, (ม.ป.ท., 2510) หน้า 1-2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจนั้น ในปี พ.ศ. 2479 รัฐบาลได้จัดตั้ง “กองอุตสาหกรรม” สังกัดกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ ขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงเศรษฐกิจ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479 โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนและค้นคว้าควบคุมการอุตสาหกรรมต่างๆ ที่กระทำอยู่แล้วและที่จะเกิดใหม่ให้ ดำเนินการไปตามแบบแผนและวิธีการที่ดี ซึ่งงานดังกล่าวนี้จัดเป็นงานสำคัญที่จะนำไปสู่ หลักเศรษฐกิจของชาติ ในขั้นแรก กรมอุตสาหกรรมดำเนินการหนักไปในทางส่งเสริม อุตสาหกรรมในครอบครัว เช่น การอบรมส่งเสริมการทอผ้าแบบกี่กระตุกแก่ประชาชนในจังหวัด ที่มีพื้นความรู้การทอผ้าแบบพื้นเมืองอยู่แล้ว การทำร่ม เครื่องเด็กเล่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้น เครื่องหนัง หมวก และสินค้าเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

ในปี พ.ศ. 2482 เกิดสงครามโลกขึ้น รัฐบาลในขณะนั้นเห็นเป็นการสมควรที่จะดำเนินการอุตสาหกรรมของชาติให้เป็นปึกแผ่น เพราะการพึ่งสินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศประสบ อุปสรรคเนื่องจากการขนส่งไม่สะดวกและราคาแพง จึงมีความจำเป็นที่เราต้องคิดทำสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นเองเพื่อใช้ในบ้านเมืองของเราให้มากอย่างและมีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้ดำเนินการยกฐานะกองอุตสาหกรรมขึ้นเป็น “กรมอุตสาหกรรม” ในกระทรวงการเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2484 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2484 และได้ขยายงานกว้างออกไปถึงการแนะนำส่งเสริม อุตสาหกรรมประเภทโรงงานแก่ประชาชนด้วย¹

3. การขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศไทย

อุตสาหกรรมประเภทโรงงานในประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จาก สถิติสะสมจำนวนโรงงานที่ประกอบกิจการ ณ สิ้นปีแต่ละปี ซึ่งจัดทำโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ดังต่อไปนี้

¹ สอาด หงษ์ยนต์, การอุตสาหกรรมของประเทศไทย วิทยานิพนธ์เสนอต่อวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ในฐานะที่เป็นนัก ศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ 2, 2502, หน้า 18.

สถิติสะสมจำนวนโรงงานที่ประกอบกิจการ ณ สิ้นปีแต่ละปี¹

ปี พ.ศ.	จำนวนโรงงาน	ปี พ.ศ.	จำนวนโรงงาน
2520	16,173	2521	20,962
2522	26,457	2523	31,614
2524	37,001	2525	42,523
2526	47,313	2527	53,097
2528	58,290	2529	62,815
2530	67,462	2531	73,433
2532	80,133	2533	86,645
2534	93,495	2535	100,393
2536	106,294	2537	112,052
2538	118,421	2539	123,345
2540	126,578	2541	127,364
2542	128,350		

¹แหล่งข้อมูล : ศูนย์สารสนเทศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม